

مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی
دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید بهشتی

راهنمای تدوین طرح دوره – طرح درس

گردآوری و تدوین:

دکتر فخرالسادات حسینی

دکتر فروزان شکوه

دکتر عباس دانش کهن

زمستان ۱۳۹۳

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دوره (Course) ، درس (Lesson)

دوره (Course) در زبان عامه همان یک واحد درسی است و به اشتباه درس خوانده می شود . مثلا « درس بیوشیمی - دو واحد» در رشته پرستاری یک دوره محسوب می شود . هر دوره دو واحدی تئوری معمولا از ۱۷ جلسه یا درس (Lesson) تشکیل می شود .

طرح دوره (Course plan) ، طرح درس (Lesson plan)

یک دوره موفق نیازمند طراحی^۱ دقیق است . با اجزاء فرایند طراحی دوره در دوره های قبلی آشنا شده اید . هم اکنون باید دانش خود را در یک چارچوب جدید گرد هم آورده و یک طرح دوره کامل تدوین نمائید . طرح دوره (course plan) مستندی است که در آن مشخصات طراحی یک دوره بطور کامل ثبت می گردد . طرح درس نیز چنین است تنها در محدوده یک درس (با تعریف بالا) انجام می شود . برای کامل بودن کار برای هر دوره باید به تعداد جلسات آموزشی طرح درس تهیه شده باشد تا طرح دوره کامل باشد . یک چارچوب برای طرح دوره تدوین شده که آن را در زیر مشاهده می کنید . پیشنهاد می شود یک پرینت از چارچوب گرفته و با مطالعه هر بخش سعی کنید آن را برای دوره مورد نظر خود تکمیل کنید . سوالات خود در هر بخش را هم بنویسد تا در جلسه حضوری با حضور کارشناسان بر طرف شود . ابتدا یک بار اجزاء آن را مرور کنید . برای سهولت آموزش هر بخش را با عدد نشان داده شده است که تدریجا با تعریف و فرایند ثبت هر یک از اجزاء آنها آشنا می شوید .

---

① توصیف دوره آموزشی .....

② نام دوره:

③ جمعیت هدف:

④ پیامدهای شناختی پایان دوره :

پیامدهای شناختی:

پیامدهای روانی حرکتی:

---

¹ Planning

پیامدهای نگرشی:

⑤ استراتژیهای ارتقا کیفیت در نظر گرفته شده در آموزش دوره:

⑥ محتوای آموزشی دوره:

a. سرفصلهای آموزشی دوره:

b. رفرانسهای آموزشی دوره:

⑦ متدهای آموزشی دوره:

⑧ تعداد ساعت / واحد آموزشی:

⑨ جایگاههای آموزشی دوره:

⑩ ارزشیابیهای دوره:

---

① توصیف دوره آموزشی.....

در جای نقطه چین نام دوره ایی که می خواهید برای آن طرح دوره بنویسید را تایپ کنید . مثلا اگر برای دوره بیوشیمی ۱ - دو واحدی رشته کارشناسی پرستاری که برای دانشجویان ترم دوم تدریس می کنید قصد دارید که طرح دوره می نویسید ، باید در بخش نقطه چین بنویسید «**بیوشیمی ۱**». این مطلب را در بخش (② نام دوره:) هم بنویسید .

③ جمعیت هدف:

منظور از جمعیت هدف نوع فراگیران دوره شما می باشد . در مثال فوق باید بنویسید : « دانشجویان ترم دوم پرستاری»

④ پیامدهای شناختی پایان دوره :

پیامدهای شناختی:

پیامدهای روانی حرکتی:

پیامدهای نگرشی:

برای تکمیل این بخش ابتدا مطلب زیر را مرور کنید :

نوشتن پیامدها و اهداف آموزشی:

بر اساس استانداردها، طراحان تدریس باید نتایج مطلوب تدریس (پیامدهای آموزشی) را با واژه‌های مبتنی بر عملکرد تشریح نمایند. برای نوشتن پیامدهای آموزشی (اهداف عملکردی) طراحان درس باید تحلیل وظیفه یا مفهوم و تحلیل فراگیر را انجام دهند چرا که منشاء اهداف عملکردی و یا پیامدهای پایان دوره وظایف شغلی است که فرد بر اساس نقشهای مختلف خود بر عهده می گیرد . اهداف عملکردی آنچه را که فراگیران باید در پایان یک تجربه آموزش برنامه‌ریزی شده بدانند، انجام دهند یا احساس کنند را بطور ملموس و قابل درک بیان می‌کنند. پیامدهای شناختی ممکن است در سطح رشته (اهداف کلی رشته -مثلا زمان فارغ التحصیلی) ، فازهای برنامه (اهداف حد واسط- مثلا فاز علوم پایه پزشکی یا دندانپزشکی) و بلاخره دوره (پیامدهای پایان دوره مثلا دوره بیوشیمی رشته پرستاری) تعریف شود . در همینجا توجه کنید که هر یک از پیامدهای شناختی یک دوره ممکن است که از چندین هدف رفتاری تشکیل شود که در زیر مجموعه آن قرار گیرد و هر یک از آنها در یک یا چند درس تامین گردد. تقسیم بندی و سطح بندی پیامدها و اهداف شناختی یکسان است که در زیر با آنها آشنا می شوید .

این اهداف باید حداقل شامل دو مورد از سه بخش عملکرد (Performance)، معیارها (Criteria) و شرایط (Conditions) باشند. پیامدها / اهداف باید با استفاده از واژه‌های قابل اندازه‌گیری موارد زیر را مشخص کنند:

- آنچه فراگیران باید در پایان درس بتوانند انجام دهند (Performance) .

- تا چه حد خوب باید بتوانند آن کار را انجام دهند (Criteria) .

- و چه شرایطی باید وجود داشته باشد یا چه تجهیزاتی تا آنها بتوانند آن عملکرد را به نمایش بگذارند

(Conditions) .

بخش عملکردی یک هدف آنچه را که فراگیر در پایان دوره بخوبی و با مهارت انجام خواهد داد، بیان می‌کند. این جزء یک فعالیت یا رفتاری است که باید در طول دوره یاد گرفته شود و پس از آن نشان داده شود. جمله عملکرد همیشه دارای یک فعل است و انتخاب آن معمولاً به نوع وظیفه‌ای که باید یاد گرفته شود مربوط است. بخش معیار یک هدف تشریح می‌کند که تا چه حد فراگیر باید خوب عمل کند همه تا عملکرد او قابل پذیرش محسوب شود. این بخش باید قابل اندازه‌گیری باشد. مقیاسها را می‌توان برحسب کمیت، کیفیت، هزینه، زمان یا الزامات مشتری بیان نمود. معیارها را می‌توان از کارهای گذشته، نیازهای فعلی عملکرد، طرحهای سازمانی آینده، پژوهشهای آکادمیک و دولتی، پژوهشهای مشتری محور، بهینه کاوی، و منابع دیگر استخراج نمود. معیارها بر دو نوع هستند: معیارهای فرآیند و معیارهای نتیجه. یک معیار فرآیند شرح می‌دهد که فراگیر تا چه حد خوب باید یک وظیفه را انجام دهد. و معیار نتیجه هم نتیجه انجام آن وظیفه را تشریح می‌کند. مثالهایی از معیارهای فرآیند عبارتند از: «پیروی از رویه‌های سازمانی»، «اجرای الگوهای ایمنی سازمان» و «در مدت ده دقیقه» نمونه‌هایی از معیارهای نتیجه می‌تواند شامل موارد زیر باشد: «رضایتمندی مراجعین»، «با کمتر از سه خطا».

برای تدوین این معیارها طراحان درسی باید سؤالاتی از این قبیل را بپرسند:

- در سوابق موضوع، عملکرد شایسته ، چگونه از طریق روش قابل اندازه‌گیری شناسایی شده است؟
- وظیفه مربوط به این هدف عملکردی تا چه حد باید برای سازمان خوب اجرا شود تا نیازهای فعلی آنرا تأمین کند.
- این نیازهای سازمانی را چگونه می‌توان بصورت نتایج قابل اندازه‌گیری که باید مشخص شود، بیان نمود.
- این وظیفه کاری تا چه حد باید در آینده خوب اجرا شود تا به سازمان برای تحقق طرفهای استراتژیک کمک کند.
- عملکرد را چگونه می‌توان اندازه‌گیری نمود؟
- نتایج انجام وظیفه چگونه اندازه‌گیری خواهد شد؟

بخش «شرایط هدف» به این سؤال پاسخ می‌دهد: برای اینکه این عملکرد توسط فراگیر نشان داده شود چه تجهیزات یا منابع دیگری لازم است؟

طبقه‌بندی اهداف عملکردی (پیامدهای آموزشی): طراحان درسی بیان اهداف عملکردی را با شناسایی انواع اهدافی که باید نوشته شود شروع می‌کنند. مدرسین با توجه به طبقه‌بندی وظایف که قبلاً در فرآیند طراحی تدریس آماده شده است باید مشخص کنند که هر هدف به کدامیک از سه حیطة (KAS) زیر تمرکز دارد:

- دانش (knowledge)
- نگرش (attitude)
- مهارت (skill)

بلوم و همکارانش (۱۹۵۶) این سه حیطة یادگیری را تعریف کردند. اهدافی که بر افزایش دانش فراگیران تمرکز دارد اهداف شناختی (cognitive objectives)، اهدافی که بر تغییر نگرشهای فراگیران تمرکز دارد اهداف عاطفی (affective objectives) و اهدافی که بر ایجاد مهارت‌ها متمرکز است اهداف روان حرکتی (psychomotor objectives) نام دارند. دانش به معنی حقایق و اطلاعات ضروری برای انجام یک شغل یا وظیفه است. مهارت‌ها شامل توانایی رفتار به روشی است که با عملکرد موفق شغلی همراه است و نگرش‌ها احساساتی در مورد عملکرد هستند که به دیگر افراد ابراز می‌شوند. هر یک از این سه حیطة شامل سطوحی است که از پایین به بالا پیچیده‌تر می‌شوند. (صفحه .....). طراحان درس از طریق شناسایی سطحی از هر حیطة که می‌خواهند فراگیران را به آن سطح برسانند شروع به نوشتن طرح دوره و طرح درس خود می‌کنند.

نوشتن پیامدهای آموزشی (اهداف عملکردی)

برای نوشتن اهداف عملکردی طراحان درس باید با جمله زیر یا با کمی تغییر در آن کار را شروع کنند: در پایان این درس فراگیران باید بتوانند.... سپس باید ضمن بیان معیارها و شرایط، بخش عملکردی

(performance) هدف را با استفاده از افعال مناسب بنویسند(افعال مربوط به هر یک از سه حیطه شناختی، عاطفی و رفتاری در صفحات بعد ارائه شده است).

اجتناب از اشتباهات متداول در نوشتن پیامدهای عملکردی:

۱. از نوشتن اهداف دارای کلمات زیاد اجتناب کنید و تا حد امکان آنها را با کلمات کمتری بنویسید.
۲. از زبان مبهم استفاده نکنید. کلمات و عباراتی از قبیل فهمیدن، آشنایی با دانستن نباید استفاده شود.
۳. هنگام تشریح شرایط ضروری، از نوشتن لیست طولانی تجهیزات و منابع مورد نیاز برای اجرای وظیفه خودداری کنید. فقط وسایلی و منابعی را بنویسید که برای یک فرد منطقی و معقول مشهود نباشد.

حیطه شناختی^۲

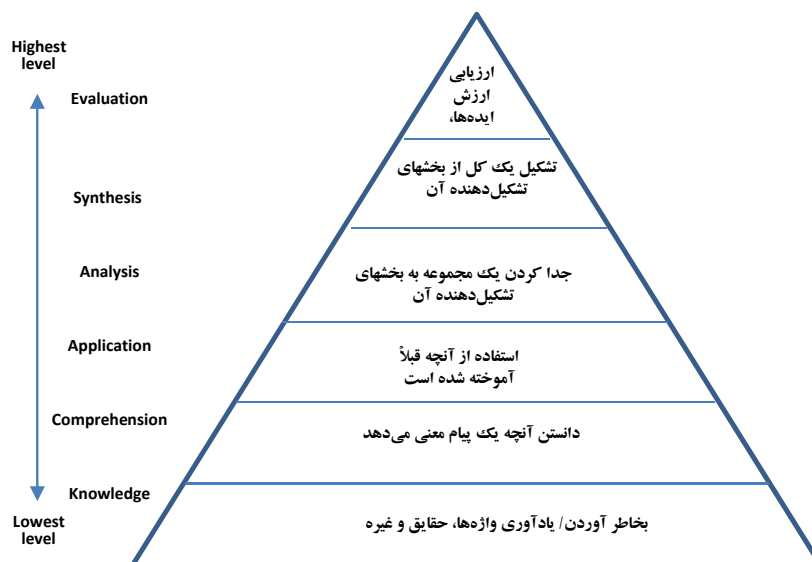
جدول ۲/۱: نمونه «هدفهای کلی آموزشی» و فعلهای رفتاری هر طبقه در حیطه شناختی

طبقات	هدف کلی آموزشی (نتایج یادگیری)	فعلهای رفتاری (به صورت زمان حال ساده و سوم شخص مفرد)
دانش	اصطلاحات متداول را می‌داند. مفاهیم اساسی را می‌داند. روشها را می‌داند.	تعریف می‌کند. توصیف می‌کند. مشخص می‌کند. فهرست می‌کند. نام می‌برد. تکرار می‌کند. بیان می‌کند. جور می‌کند. نسخه‌برداری می‌کند.
درک و فهم (فهمیدن)	اصول را می‌فهمد. تئوریه‌ها را می‌فهمد. قوانین را می‌فهمد.	مثال می‌زند. حل می‌کند. ترجمه می‌کند. تمیز می‌دهد. تخمین می‌زند. توضیح می‌دهد. بسط می‌دهد. تعمیم می‌دهد. بازنویسی می‌کند. خلاصه می‌کند. پیش‌بینی می‌کند. شناسایی می‌کند.
کاربرد	مفاهیم و اصول را در موقعیت جدید به کار می‌برد. قوانین و نظریه‌ها را در موقعیتهای عملی به کار می‌برد.	تمرین حل می‌کند. طبقه‌بندی می‌کند. تغییر می‌دهد. محاسبه می‌کند. نمایش می‌دهد. کشف می‌کند. اندازه‌گیری. کنترل می‌کند. تغییر می‌کند.
تجزیه و تحلیل	ساختار یک اثر هنری را تجزیه و تحلیل می‌کند.	به اجزاء تقسیم می‌کند. با نمودار نشان می‌دهد. مجزا می‌کند. تجزیه می‌کند.

² Cognitive domain

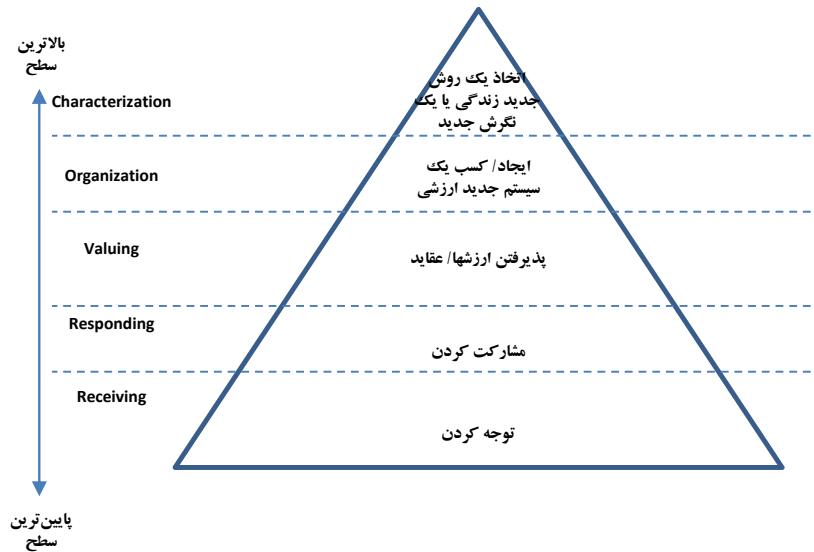

جداول و نمودارها را تجزیه و تحلیل می‌کند. یک متن ادبی را تجزیه و تحلیل می‌کند.	تفکیک می‌کند. جدا می‌کند. ربط می‌دهد. بحث می‌کند.
اصول و قواعد را با یکدیگر ترکیب می‌کند. طرح جدیدی ابداع می‌کند. مطالب را با یکدیگر ترکیب می‌کند.	طبقه بندی می‌کند. درهم می‌آمیزد. افشاء می‌کند. تجدیدنظر می‌کند. بسازنویسی می‌کند. سخنرانی می‌کند. داستان می‌نویسد. شعر می‌سراید. تجدید سازمان می‌کند. مدون می‌کند. نمودار تهیه می‌کند. گروه بندی می‌کند.
ارزشیابی یک اثر هنری را ارزشیابی می‌کند. روشهای تدریس را ارزشیابی می‌کند. قوانین یادگیری را ارزشیابی می‌کند.	ارزیابی می‌کند، مقایسه می‌کند. نتیجه گیری می‌کند. انتقاد می‌کند. تفسیر می‌کند. ربط می‌دهد. قضاوت می‌کند. داوری می‌کند. نمره می‌دهد. حمایت می‌کند.

لازم به ذکر است که یکی از دانشجویان آقای بلوم (۲۰۰۱) تغییراتی در سطوح حیطه شناختی ایجاد کرد بدین ترتیب که پس از سطح تحلیل (analysis) سطح ارزشیابی (evaluation) و سپس خلق کردن (ایجاد کردن) (creating) را به عنوان سطح آخر حیطه شناختی طبقه بندی کرد. بعنوان یک مثال از سطح creating می‌توان از طراحی یک ماشین برای انجام یک کار خاص نام برد.

حیطه عاطفی ۳

جدول ۲/۲: نمونه «هدفهای کلی آموزشی» و فعلهای رفتاری هر طبقه در حیطه عاطفی

طبقات	هدفهای کلی تربیتی	فعلهای رفتاری
دریافت	نسبت به اهمیت یادگیری، آگاهی نشان می‌دهد. نسبت به نیازهای انسان و مسائل اجتماعی حساسیت نشان می‌دهد. با دقت به فعالیتهای کلاس توجه می‌کند.	می‌پرسد. انتخاب می‌کند. دنبال می‌کند. قرار می‌دهد. نام می‌برد. اشاره می‌کند. توصیف می‌کند. مشخص می‌کند. با دقت گوش می‌دهد. سؤال می‌کند. می‌نشیند ارائه می‌دهد.
واکنش	قوانین مدرسه را رعایت می‌کند. برای انجام کاری ویژه، داوطلب می‌شود. از مطالعه شعر و ادب لذت می‌برد.	پاسخ می‌دهد. کمک می‌کند. موافقت می‌کند. اجابت می‌کند. پیروی می‌کند. بحث می‌کند. تبریک می‌گوید. اجرا می‌کند. تمرین می‌کند. می‌خواند. گزارش می‌دهد.
ارزش‌گذاری (ارج نهادن)	به نقش علم و زندگی روزمره ارج می‌نهد. نسبت به رفاه و آسایش دیگران علاقه نشان می‌دهد. خود را در قبال پیشرفت اجتماعی متعهد می‌داند.	کامل می‌کند. پیشقدم می‌شود. دعوت می‌کند. ملحق می‌شود. پیشنهاد می‌کند. سهیم می‌شود. کار می‌کند. مطالعه می‌کند. تحسین می‌کند. تشکر می‌کند.

<p>نقش برنامه‌ریزی منظم در حل مسائل را می‌شناسد. مطابق تواناییها، علایق و اعتقادات خویش برنامه‌ای برای زندگی خود تدوین می‌کند.</p>	<p>طرفداری می‌کند. تغییر می‌دهد. تنظیم می‌کند. تلقین می‌کند. مقایسه می‌کند. تعمیم می‌دهد. تعدیل می‌کند. تغییر می‌دهد. اصلاح می‌کند. منظم می‌کند. سازمان می‌دهد. ربط می‌دهد. ترکیب می‌کند.</p>	<p>سازماندهی ارزشها</p>
<p>برای انجام کار مستقل، از خود اعتماد به نفس نشان می‌دهد. در فعالیتهای گروهی، عملا همکاری می‌کند. عادات خوب بهداشتی را جذب می‌کند.</p>	<p>اعتقاد دارد. انجام می‌دهد. تمییز می‌دهد. تحت نفوذ قرار می‌دهد. کیفیت چیزی را تعیین می‌کند. تجدیدنظر می‌کند. خدمت می‌کند. ممیزی می‌کند. گلچین می‌کند. داوری می‌کند. قضاوت می‌کند. حمایت می‌کند. خدمت صادقانه انجام می‌دهد.</p>	<p>تبلور کسب ارزش‌های سازمان یافته در شخصیت</p>

در اینجا با ذکر یک مثال با سطوح مختلف حیطه عاطفی بیشتر آشنا می‌شوید:

هر وقت بخواهید اهمیت و ارزش موضوع را در نزد دانشجویان مطرح کنید باید در حیطه نگرشی کار کنید.

مثال: جلب توجه دانشجوی پزشکی به درد بیمار و لزوم اقدام برای تسکین درد

در سطح اول (Receiving) دانشجو به وجود چنین مسئله‌ای آگاهی پیدا می‌کند (باید به درد بیمار هم

توجه کرد).

در سطح دوم (Responding) دانشجو به درد بیمار حساس شود. در سطح سوم (Valuing) به ارزش توجه

به درد بیمار اعتقاد پیدا می‌کند.

در سطح سوم (organizing) دانشجو ارزشها و ایده‌های مختلف را در کنار هم سازماندهی می‌کند و این

ارزش را در بین ارزشهای خود رتبه‌بندی می‌کند.

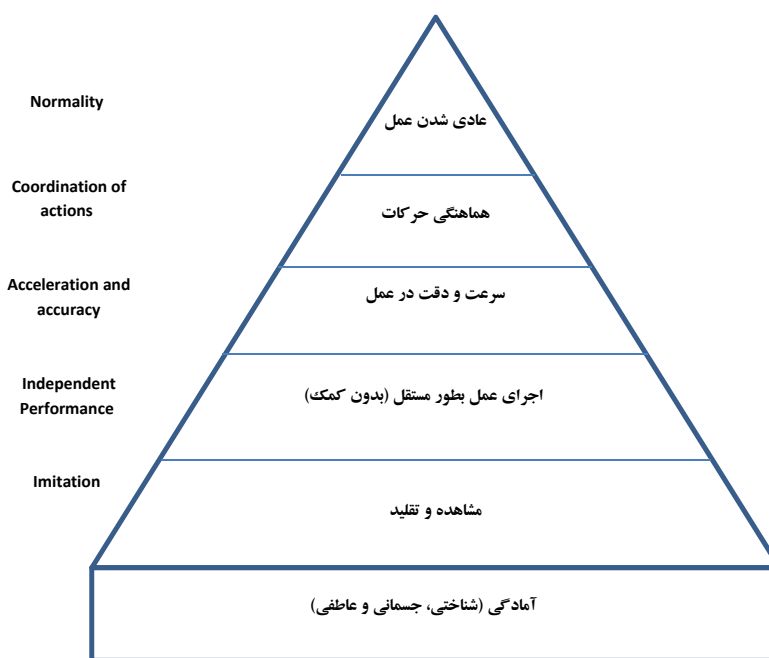
در سطح آخر (characterization) دانشجو به یک ارزش خاص معتقد می‌شود و آنرا در رفتارش تأثیر

می‌دهد و این صفت (توجه و حساسیت به درد بیمار) شناخته می‌شود.

حیطه روانی حرکتی^۴

⁴ -Psychomotor domain

اهداف حیطه روانی حرکتی بر مهارت‌های فیزیکی که نیازمند هماهنگی مغز و فعالیت ماهیچه‌ها است تمرکز دارد. مثلاً خم کردن یک لوله در آزمایشگاه که نیازمند بکارگیری مهارت دست یک فرد حرفه‌ای است، نمونه‌ای از این اهداف است. دقت کنیم بسیاری از کارهایی که هم‌اکنون در آزمایشگاه‌ها انجام می‌شود نیازمند مهارت شناختی بوده و در حیطه روانی حرکتی نمی‌گنجد. دقت کنیم اهداف روانی حرکتی اهدافی است که نیازمند هماهنگی فعالیت ماهیچه‌ها با مغز انسان نظیر رگ گرفتن، لوله تراشه گذاشتن و ... است

جدول ۲/۳: نمونه «هدفهای کلی آموزشی» و فعلهای رفتاری در طبقات حیطه روانی - حرکتی

طبقه	هدف کلی آموزشی (مهارت کلی)	فعلهای رفتاری
تقلید	از ابزار و وسایل تراشکاری آگاهی دارد. از حیث جسمی برای تراشکاری آمادگی دارد. به تراشکاری تا حدودی علاقه دارد. با کمک استاد کار، تراشکاری می‌کند.	تمیز می‌کند. اشته‌باه خود را رفع می‌کند. تمرین می‌کند. حرارت می‌دهد. گره می‌زند. مخلوط می‌کند. میخ کوبی می‌کند. به هم می‌زند. وزن می‌کند. می‌پیچد. به هم می‌پیچد. محکم می‌کند. بسته‌بندی می‌کند. می‌چیند.

سوار می‌کند. اره می‌کند. آسیاب می‌کند. خمیر می‌کند. می‌پزد. می‌دوزد. می‌بافد. تیز می‌کند. رنگ می‌کند. سمپاشی می‌کند. درو می‌کند. مسواک می‌زند. ناخن می‌گیرد.	به تنهایی تراشکاری می‌کند. به تنهایی نقاشی ساختمان را انجام می‌دهد. به تنهایی می‌سازد.	اجرای مستقل
با مته سوراخ می‌کند. آب‌بندی می‌کند. فنر ساعت را جا می‌اندازد. لحیم می‌کند. صحافی می‌کند. رفو می‌کند. گچکاری می‌کند. کاشیکاری می‌کند. حدیده می‌کند. سیمکشی می‌کند.	با دقت موتور مولد را سیم‌پیچی می‌کند. با دقت رادیو را تعمیر می‌کند. با دقت جوشکاری می‌کند.	دقت
با چرخ خیاطی می‌دوزد. آبشار می‌زند. شنا می‌کند. شیر جه می‌رود. اسکی می‌کند. دوچرخه سواری می‌کند. سر می‌خورد. ویولون می‌زند. تیراندازی می‌کند.	با هماهنگی چشم و دست مجسمه می‌سازد. با هماهنگی چشم و دست چکش می‌زند. با هماهنگی دست و چشم و گوش، ارکستر را رهبری می‌کند.	هماهنگی حرکات
همزمان ترمز و کلاج را فشار دهد (با مهارت) چرخ خیاطی را به کار می‌اندازد. (با مهارت) می‌سازد. (با مهارت) تعمیر می‌کند و غیره.	با مهارت رانندگی می‌کند. با مهارت با تراکتور شخم می‌زند. با مهارت قالی می‌بافد.	عادی شدن

حال لازم است پس از مطالعه این بخش تلاش کنید تا پیامدهای پایان دوره خود را تنظیم نموده و در بخش ④ پیامدهای شناختی ..... بنویسید . دقت کنید که همین کار در سطح درس هم تکرار می شود با این تفاوت که مثلا هر پیامد شناختی در دوره ممکن است به چندین هدف شناختی تقسیم شود که در یک یا چند درس تامین شود .

⑤ استراتژیهای ارتقا کیفیت در نظر گرفته شده در آموزش دوره:

استراتژیهای آموزشی انتخاب محتوا، متد و آزمون تعریف شده است . در حقیقت مسیری که انتخاب می کنید تا با طی آن مسیر به اهداف آموزشی خود برسید استراتژی آموزشی نامیده می شود . امروزه راهبرهای نوینی برای ارتقاء کیفیت آموزش پیشنهاد شده است که از جمله آنها می توان به مدل ارتقاء کیفیت SPICES آقای هاردن اشاره نمود . SPICES مخفف شش استراتژی به شرح زیر است :

۱. دانشجو محوری	Student centered
۲. یادگیری مبتنی بر مسئله	Problem base learning
۳. ادغام	Integration
۴. پاسخگوئی به جامعه	Community Responsive

Electiveness

۵. انتخابی بودن

Systematic

۶. نظام مند بودن

با دخالت دادن بیشتر دانشجویان در فرآیند یادگیری و در نظر گرفتن فعالیتهای بیشتری برای آنان (حتی الامکان فعالیتهای و تکالیف بصورت انفرادی باشد) از استراتژی دانشجوی محور برای ارتقای کیفیت تدریس استفاده کنیم. تعیین تکالیف چالشی (نه خیلی ساده و نه بسیار دشوار) مستلزم حمایت نیز هست یعنی باید با اختصاص وقت مناسب آنها را در انجام تکالیف راهنمایی کنیم) و حتما تکالیف را بررسی کنیم و بازخورد سازنده بدهیم تا هم انگیزه های آنان برای یادگیری تقویت و هم اشکالات برطرف شود تا در تکالیف بعدی موفقیت بیشتری داشته باشند.

Student – centered strategy

- اگر محتوای درس و تکالیف را تا حد امکان بر اساس نیاز دانشجویان و متناسب با محل کار آینده آنان و با توجه به رشته تحصیلی شان تنظیم کنید با استفاده از استراتژی مبتنی بر جامعه به ارتقای کیفیت تدریس کمک نموده اید.

Community – based strategy

- حل مسئله استراتژی دیگری است که تاثیر بسیار زیادی در ارتقای کیفیت دارد. برای این کار می توانیم به تمرینها یا حل یک مسئله شناختی فکر کنیم. برای سهولت کار می توانیم از سناریو هائی از موقعیت شغلی واقعی خود استفاده کنیم و آن را به شکل یک مسئله بنویسیم.

Problem-based learning strategy

⑥ محتوای آموزشی دوره:

a. سرفصلهای آموزشی دوره:

در این بخش سرفصلهای دوره که در کلیه جلسات آموزشی این دوره تدریس می کنید باید در یک مجموعه آورده شود. ممکن است شما در این بخش از سرفصلهای کلی تری نسبت به سرفصلهای هر درس استفاده کنید. مثلا بنویسید:

۱. پروتئینها

۲. چربیها

۳. آنزیمها

b. رفرانسهای آموزشی دوره:

در این بخش لازم است کلیه رفرانسهای مورد استفاده در دوره لیست شود. مثلا کتاب هارپر.

7) متدهای آموزشی دوره:

در این بخش لازم است کلیه روشهای آموزشی که در درسهای این دوره قصد دارید بکار بگیرید لیست شود. مثلا ممکن است علاوه بر سخنرانی فعال، بحث گروهی، آموزش بر مبنای حل مسئله، ایفای نقش..... را در نظر بگیرید.

8) تعداد ساعت /واحد آموزشی:

در این بخش لازم است تعداد کل ساعت مورد نیاز برای دستیابی به اهداف این دوره را نوشته شود. مثلا برای دوره دو واحدی تئوری بیوشیمی نوشته می شود: ۳۴ ساعت

9) جایگاههای آموزشی دوره:

در این بخش لازم است کلیه مکانهایی که برای تدریس این دوره در نظر گرفته اید لیست کنید. مثلا ممکن است در نظر گرفته باشید بخشی از آموزش علاوه بر کلاس درس، در آزمایشگاه یا بخش بالینی اجرا شود. در اینصورت باید نوشته شود: کلاس درس، آزمایشگاه، بخش بالینی

10) ارزشیابیهای دوره:

در این بخش لیستی از آزمونهای مختلفی که در بخشهای ارزشیابیهای تکوینی^۵ یا پایانی^۶ برای این دوره در نظر گرفته اید لیست کنید. مثلاً ممکن است آزمون تشریحی برای میان دوره / میان ترم در نظر گرفته باشید که ماهیت تکوینی یا بازخوردی (این بدان معنی است که نمره این آزمون ارتباطی با نتایج پایانی ندارد و فقط جنبه بازخوردی دارد) دارد و برای انتهای دوره هم آزمون پایانی تستی در نظر گرفته اید که بخشی از نمره انتهائی هم نقد یک مقاله است، پس باید بنویسید: امتحان تشریحی میان ترم با ماهیت تکوینی و در پایان دوره MCQ (۱۵ نمره) و نقد مقاله (۵ نمره)

در این بخش راهنمای تنظیم طرح درس ارائه می گردد. پیشنهاد می شود یک پرینت از چارچوب زیر گرفته و با مطالعه هر بخش سعی کنید آن را برای یک جلسه آموزشی خود که دوره آن را قبلاً نوشته اید تکمیل کنید. سوالات خود در هر بخش را هم بنویسد تا در جلسه حضوری با حضور کارشناسان بر طرف شود. ابتدا یک بار اجزاء آن را مرور کنید. برای سهولت آموزش هر بخش را با عدد نشان داده شده است که تدریجاً با تعریف و فرایند ثبت هر یک از اجزاء آنها آشنا می شوید.

① طرح درس

② نام درس:

③ جایگاه آموزشی:

④ اهداف پایان درس:

اهداف شناختی:

اهداف روانی حرکتی :

اهداف نگرشی:

⁵ Formative

⁶ Summative

⑤ سرفصل	⑥ مدت	⑦ زمان مورد نیاز	⑧ وسایل کمک آموزشی	⑨ مراجع
۱. ۲. ۳. ۴.				

⑩ کار/تجربه های عملی/ تکالیف:

⑪ ارزشیابی درس:

② نام درس:

نامی برای یک جلسه آموزشی خود انتخاب نموده و در این بخش بنویسید : مثلاً « آموزش آنزیمها»

③ جایگاه آموزشی:

در این بخش لازم است مکانی که برای تدریس این جلسه در نظر گرفته اید لیست کنید . ممکن است در نظر گرفته باشید در کلاس درس ، در آزمایشگاه یا بخش بالینی ..... اجرا شود. در اینصورت هر یک را انتخاب کردید بنویسید . مثلاً آزمایشگاه

④ اهداف پایان درس:

اهداف شناختی:

اهداف روانی حرکتی :

اهداف نگرشی:

برای نوشتن این بخش به « نوشتن پیامدها و اهداف آموزشی » مراجعه نموده و بر اساس آن توضیحات این اهداف را بنویسید .

⑤ سرفصل

در این بخش سرفصلهایی که قصد دارید در این جلسه تدریس کنید لیست نموده برای هر سرفصل در بخش ⑥ متد، روش آموزشی و در ⑦ زمان مورد نیاز ، میزان زمانی که برای تدریس این سرفصل لازم است و در ⑧ وسایل کمک آموزشی ، در صورتی که وسایلی نظیر کامپیوتر ، اورهد یا ..... میاز دارید و در بخش ⑨ مراجع ، هم رافرانسه‌های مورد نظر را بنویسید .

توجه : برای انتخاب متد آموزشی دقت کنید که باید روش آموزشی مورد نظر شما متناسب با اهداف در س بوده و در حقیقت دستیابی به هدف را امکانپذیر نماید . بدین منظور یکبار دیگر جدول زیر را مرور کنید :

Table 5.2. Matching Educational Methods to Objectives

Education Method	Type of Objective				
	Cognitive: Knowledge	Cognitive: Problem-Solving	Affective: Attitudinal	Psychomotor: Skills or Competence	Psychomotor: Behavioral or Performance
Readings	+++	+	+	+	
Lecture	+++	+	+	+	
Discussion	++	++	+++	+	+
Problem-solving exercises	++	+++	+		+
Programmed learning	+++	++		+	
Learning projects	+++	+++	+	+	+
Role models		+	++	+	++
Demonstration	+	+	+	++	++
Real-life experiences	+	++	++	+++	+++
Simulated experiences	+	++	++	+++	+
Audio or video review of learner	+			+++	+
Behavioral/ environmental interventions*			+	+	+++

Note: blank = not recommended; + = appropriate in some cases, usually as an adjunct to other methods; ++ = good match; +++ = excellent match (consensus ratings by authors).

* = removal of barriers to performance; provision of resources that promote performance; reinforcements that promote performance.

⑩ کار/تجربه های عملی/تکالیف:

در این بخش اگر تمرین ، کارگروهی ، سناریو یا تکلیفی در نظر گرفته اید بطور کامل تشریح کنید . نمونه های آن را می توانید در نمونه پیوست مطالعه کنید . بهر حال تشریح کامل این بخش بسیار با اهمیت است تا اگر کسی این طرح درس را مطالعه نمود بتواند قضاوت کند تا چه حد این طرح امکانپذیر است و دستیابی به اهداف در آن مقدور است .

11) ارزشیابی درس:

در این بخش اگر برای پایان درس خود آزمون انتهائی در نظر گرفته اید، بنویسید. ممکن است هر چند درس یک آزمون در نظر گرفته باشید که آن را هم می توانید در بخش خود بنویسید. در اینجا هم باید به تناسب شیوه های آزمون با اهداف آموزشی دقت کنید. این موضوع را می توانید در درس مربوطه مرور کنید.

نکاتی برای نوشتن بهتر طرح درس

- طرح درس خود را همانگونه که در حال حاضر اجرا و تدریس می کنیم بنویسیم.
- در حیطه شناختی⁷ باید دقت کنیم که اشتباه رایج این است که معمولا اهداف سطوح پایین مانند نام بردن و تعریف کردن را ذکر می کنیم ولی اگر با دقت بیشتری به اهداف آموزشی فکر کنیم می بینیم که در واقع و در نهایت، اهداف سطوح بالاتری مد نظر می باشد که اگر از ابتدا مدرس به آنها و شیوه تحقق آنها فکر نکند، آن اهداف هیچگاه تحقق نمی یابد. پس با خود شرط کنیم که در اهداف پایان دوره همیشه به بالاترین سطح اهداف آموزشی فکر کنیم که این سطوح معمولا در کارشناسی ارشد سطوحی مانند تحلیل کردن و یا ارزشیابی کردن می باشد.
- سعی کنیم در بخش اهداف پایان دوره حتما یک یا بیشتر هدف نگرشی نیز بنویسیم. دقت کنیم که تحقق این اهداف نیز مستلزم برنامه ریزی در طرح درس بوده و باید در هر درس به این اهداف هم فکر کنیم. در نوشتن اهداف این حیطه در جلسات ابتدائی دروس از سطوح پایین تر مانند سطح «دریافت⁸» و افعالی از قبیل «آگاه شدن» شروع کنیم و برای جلسات انتهایی درس، اهداف سطوح بالاتر مانند سطح «سازماندهی» و افعالی مانند «انتخاب کردن» استفاده کنیم. بدیهی است که برای تحقق اهداف سطوح بالای نگرشی بیشتر از روشهای فعال تدریس مانند بحث گروهی و یا کارهای عملی استفاده کنیم.

⁷-Cognitive

⁸-Receiving

- بعنوان یک قانون کلی می توان گفت بهتر است ، مدت زمان سخنرانی را در تدریس خود کاهش دهیم و از روشهای فعالتر مانند بحث و کار در گروههای کوچک و حل مسئله و.... استفاده کنیم.

- در نوشتن کلیه اهداف تلاش کنیم تا **استاندارد** آن را نیز تعیین کنیم مثلا بر اساس رفرنس خاصی یا در مدت زمان خاصی یا مثلا با حداکثر ۲ اشتباه (مبنای تعیین معیارها در جزوه پیوست اشاره شده است).

مثال :

روش جستجوی منابع در حیطه آموزش بهداشت و ارتقای سلامت را در جستجوی پیشرفته گوگل بر اساس روش تعیین شده در Google Guide توضیح دهد.

در این مثال Google Guide معیار استاندارد ما است .

ضمیمه

با تشکر از خانم دکتر لیلا افشار که طرح دوره خود را در اختیار ما قرار دادند.

توصیف دوره آموزشی منش حرفه ای (پروفشنالیسم)

دوره ۱ : کارگاه مقدماتی

نام دوره: منش حرفه ای و المان های آن

جمعیت هدف: اساتید بالینی گروه پزشکی

پیامدهای پایان دوره: در پایان دوره فراگیران باید بتوانند به پیامدهای زیر دست یابند :

پیامدهای شناختی:

مفهوم منش حرفه ای (Professionalism) در پزشکی و ابعاد مختلف آن را بر اساس مدل قرارداد اجتماعی Cruess & Cruess بازشناسی کند.

المان های منش و رفتار حرفه ای و غیر حرفه ای را بر اساس مدل قرارداد اجتماعی Cruess & Cruess تحلیل کند.

پیامدهای روانی حرکتی: ندارد .

پیامدهای نگرشی:

از اهمیت رعایت منش و رفتار حرفه ای در تعاملات پزشکی آگاه باشد.

از اهمیت نقش خود به عنوان الگوی منش و رفتار حرفه ای در تعاملات پزشکی آگاه باشد .

از اهمیت نقش آموزش در بروز منش حرفه ایی مناسب آگاه باشد .

استراتژیهای ارتقا کیفیت در نظر گرفته شده در آموزش دوره:

این دوره بر مبنای استراتژی دانشجو محوری و حل مسئله طراحی و اجرا می گردد.

محتوای آموزشی دوره:

C. سرفصلهای آموزشی دوره:

۱. مقدمه و معرفی اهداف دوره
۲. تعریف منش حرفه ای در پزشکی و ابعاد آن شامل: تاریخچه پروفشنالیسم، تعاریف، منشور حقوق بیمار و تعهدات پزشک، ارزش های اصلی در منش حرفه ای، اخلاق و منش حرفه ای، ویژگی ها و صفات فرد پزشک حرفه ای
۳. آموزش منش حرفه ای شامل: تعریف برنامه درسی، چرایی آموزش منش حرفه ای، زمان مناسب برای آموزش منش حرفه ای، مکان مناسب برای آموزش، فرد مناسب برای آموزش و موانع آموزش منش حرفه ای

d. رفرانسه‌های آموزشی دوره:

Cruess, R. L., Cruess, S. R., & Steinert, Y. (Eds.). (2009). *Teaching medical professionalism*. New York, NY: Cambridge University Press.

Steinert, Y. (2009). Educational Theory and Strategies for Teaching and Learning Professionalism. In R.L. Cruess, S.R. Cruess & Y. Steinert (Eds.), *Teaching Professionalism* (31-52). New York, NY: Cambridge University Press.

Cruess, S. R., & Cruess, R. L. (1997). Professionalism must be taught. *BMJ: British Medical Journal*, 315(7123), 1674.

Maudsley, G., & Strivens, J. (2000), Promoting professional knowledge, experiential learning and critical thinking for medical students. *Medical Education*, 34(7), 535–544.

متدهای آموزشی دوره: سخنرانی، فیلم، بحث در گروه کوچک، کار گروهی

تعداد ساعت / واحد آموزشی: کارگاه یک روزه

جایگاههای آموزشی دوره کلاس درس

ارزشیابی های دوره : تکرار پیش آزمون و مقایسه موقعیت پیش و پس آزمون در هر فرد به تفکیک .

طرح درس ۱

نام درس: مقدمه و معرفی دوره

جایگاه آموزشی: کلاس درس

اهداف پایان درس: فراگیران در پایان این درس باید بتوانند :

اهداف شناختی:

اهداف دوره را توضیح دهند.

اهداف نگرشی:

از اهمیت منش و رفتار حرفه ای مناسب در تعاملات پزشکی آگاه باشد .

مراجع	وسایل کمک آموزشی	زمان مورد نیاز	متد	سرفصل
Cruess & Cruess	کاغذ و قلم	۱۵ دقیقه	پرسش نامه	۵. پیش آزمون
	ویدئو پروژکتور	۶۰ دقیقه	نمایش فیلم و بحث گروهی	۶. اهمیت منش حرفه ایی
	لپ تاپ و پاورپوینت	۴۵ دقیقه	سخنرانی - هم اندیشی	۷. تبیین اهداف دوره

کار/تجربه های عملی/تکالیف:

- ۱- تکمیل پیش آزمون مروری بر منش حرفه ای
- ۲- نمایش فیلم -سکانس ابتدایی فیلم « تدابیر افراطی»
- ۳- بحث گروهی در خصوص المان های رفتار حرفه ای دیده شده در فیلم
  - رفتار پزشک فیلم در این شرایط مناسب بود یا خیر؟ با ذکر دلیل
  - این نحوه رفتار چه تاثیری بر پیامد اداره بیمار در سطح فرد و جامعه دارد؟

هدف از این فعالیت: موضوعات مربوط به منش حرفه ای هم برای آموزش دهنده و هم برای فراگیر دارای چالش های بسیاری است. موارد مربوط به نقض اصول حرفه ای غالباً با احساس ترس، استرس و نگرانی همراهند. به همین دلیل لازم است که شرکت کنندگان در کارگاه احساس کنند که در محیطی دوستانه، بدون قضاوت و امن در حال گفتگوی علمی درباره یک موضوع هستند. به همین دلیل یک شروع درست می تواند منجر به برقراری ارتباط مناسب و همکاری بیشتر در طول برگزاری کارگاه گردد.

در توضیحاتی که قبل از انجام پیش آزمون داده می شود بسیاری از مفاهیم و اصول کار در دوره شفاف خواهد شد. همچنین استفاده از نمایش فیلم به شرکت کنندگان کمک می کند تا بدانند که قرار نیست در مورد مفاهیم انتزاعی و ناملموس به گفتگو بپردازند بلکه اصول و الزامات های منش و رفتار حرفه ای موضوعی است که در تعاملات روزمره پزشکی قابل بازشناسی است.

طرح درس ۲

نام درس: تعریف منش حرفه ای و الزامات های آن

جایگاه آموزشی: کلاس درس

اهداف پایان درس: فراگیران در پایان این درس باید بتوانند :

اهداف شناختی:

تاریخچه و و سیر تحول مفهوم منش حرفه ای را تعریف کنند.

مفهوم حرفه ای بودن در پزشکی را توضیح دهد .

ارتباط اخلاق و منش حرفه ایی را توضیح دهند .

اهداف نگرشی:

از اهمیت منش و رفتار حرفه ای مناسب در تعاملات پزشکی آگاه باشد .

مراجع	وسایل کمک آموزشی	زمان موردنیاز	متد	سرفصل
Cruess & Cruess	لپ تاپ و پاورپوینت	۳۰ دقیقه	سخنرانی	۱. تاریخچه ای کوتاه از سیر تحول مفهوم پروفشنالیسم
Cruess & Cruess		۳۰ دقیقه	سخنرانی	۲. تعاریف مختلف از منش حرفه ای در پزشکی -
Cruess & Cruess		۳۰ دقیقه	سخنرانی	۳. ارتباط اخلاق و منش حرفه ای

طرح درس ۳

نام درس: تعریف منش حرفه ای و المان های آن

جایگاه آموزشی: کلاس درس

اهداف پایان درس: فراگیران در پایان این درس باید بتوانند :

اهداف شناختی:

المان های منش و رفتار حرفه ای را بازشناسی کنند.

المان های رفتار حرفه ای را در موقعیت های دارای تعارض و چالش تحلیل کنند.

اهداف نگرشی:

از اهمیت منش و رفتار حرفه ای مناسب در تعاملات پزشکی آگاه باشد .

مراجع	وسایل کمک آموزشی	زمان مورد نیاز	متد	سرفصل
	لپ تاپ و پاورپوینت	۳۰ دقیقه	بحث در گروه کوچک	۱. کارگروهی ۱- بحث در زمینه المانهای منش حرفه ای
Cruess & Cruess		۴۵ دقیقه	سخنرانی	۲. المان های منش حرفه ای در پزشکی- نقش های healer & profession
Cruess & Cruess	ویدئو پروژکتور	۶۰ دقیقه	نمایش فیلم - کارگروهی ۲	۳. بازشناسی المانهای منش حرفه ای - تحلیل رفتار

کار/تجربه های عملی/تکالیف:

کارگروهی ۱

شرکت کنندگان کارگاه به دو گروه تقسیم می شوند. در هر گروه صفات والمان های یکی از نقش های پزشکی یعنی درمانگر و فرد حرفه ای را انتخاب می کند. در هر گروه در مورد بهترین ویژگی یا مصداق آن نقش بحث می شود. در مورد صفات یا ویژگی هایی که در هر دو نقش لازمند بحث می شود. هر گروه لیستی از رفتارهایی که ویژگی بارز پزشک به عنوان درمانگر یا فرد حرفه ای را نشان دهد تهیه می کنند. لیست تهیه شده با لیست اصلی مقایسه می شود و در مورد آن بحث می شود.

کارگروهی ۲

نمایش فیلم -سکانس ابتدایی فیلم « تدابیر افراطی»

بحث گروهی در خصوص المان های رفتار حرفه ای دیده شده در فیلم -سوالات کلیدی در مورد فیلم :

- المانهای مثبت منش حرفه ای که در فیلم مشاهده می کنید نام برده توضیح دهید . در این فیلم شرکت کنندگان باید به المانهای مسئولیت پذیری ، توجه به بیمار ، کار گروهی ، تعهد نشان دادن به بیمار اشاره شود .
- المانهای منفی مورد اشاره در فیلم کدامند توضیح دهید . در این فیلم لازم است به المان قضاوت کردن در خصوص بیماران ، تبعیض در ارائه خدمات اشاره نمایند .

طرح درس ۴

نام درس: آموزش منش حرفه ای

جایگاه آموزشی: کلاس درس

اهداف پایان درس: فراگیران در پایان این درس باید بتوانند :

اهداف شناختی:

- برنامه درسی مناسب برای انتقال مفاهیم مرتبط با منش حرفه ای را توضیح دهند .
- زمان و مکان مناسب برای آموزش منش حرفه ای را تعریف کنند .
- تفاوت آموزش منش حرفه ای در دوره undergraduate و postgraduate را توضیح دهند .
- انواع مداخلات آموزشی ممکن برای انتقال اصول و ارزش های حرفه ای را نام برده و نحوه آموزش رفتار بر اساس الزامات حرفه را توضیح دهند .
- موانع فردی و سازمانی آموزش منش حرفه ای را توضیح دهند .

اهداف نگرشی:

- از اهمیت نقش خود به عنوان الگوی منش و رفتار حرفه ای در تعاملات پزشکی آگاه باشد .
- از اهمیت نقش آموزش در بروز منش حرفه ایی مناسب آگاه باشد .

مراجع	وسایل کمک آموزشی	زمان مورد نیاز	متد	سرفصل
Cruess & Cruess	لپ تاپ	۱۵ دقیقه	سخنرانی فعال	۱- چرا باید منش حرفه ای آموزش داده شود؟
		۱۵ دقیقه	سخنرانی فعال	۲- منش حرفه ای در چه زمانی باید آموزش داده شود؟
		۱۵ دقیقه	سخنرانی فعال	۳- مکان مناسب برای آموزش منش حرفه ای کجاست؟
		۱۵ دقیقه	سخنرانی فعال	۴- چه کسی مسئولیت این آموزش را بر عهده دارد؟
		۱۵ دقیقه	سخنرانی فعال	۵- چه عواملی مانع آموزش منش حرفه ای می شوند؟
		۱۵ دقیقه	سخنرانی فعال	۶- اهمیت role modeling در آموزش منش حرفه ای
		۳۰ دقیقه		۷- جمع بندی

کار/تجربه های عملی/تکالیف: ندارد

ارزشیابی کارگاه مقدماتی: پس آزمون -ارزشیابی کل دوره در این بخش به صورت تجمعی و اجرای مجدد پیش آزمون و مقایسه عملکرد فردی در دو بخش پیش و پس از آزمون خواهد بود.

بازخورد جمعی در مواردی که مشکلات شایع در پس آزمون مشاهده شود انجام شده و رفرانسهای مطالعه بیشتر ارائه می گردد.